

LA GALERA, UN NOM DE LLOC

RAMON AMIGÓ

A la ciutat de Reus, la primera vegada que hem vist escrit la Galera ha estat en un document de l'any 1464. Figura en un capbreu de la sagristia de Sant Pere, com a part específica del nom d'un carrer, o potser només encara camí, en aquell final del segon terç del segle XV, segons com es vulgui interpretar un text que diu «in vico nominato la Gualera». Per tant, no s'aguanta per enlloc aquella proposta d'etimologia popular que havíem sentit comentar, anys enrere, segons la qual el nom havia estat pres d'una galera —un carruatge gran, de quatre rodes— que, a l'estiu, feia el servei cap a la platja de Salou, per portar-hi banyistes, abans que hi hagués el carrilet, inaugurat el 1887, per comunicar la ciutat amb les platges veïnes. Casualment, aquell servei de transport amb tracció de sang tenia el punt de sortida de la plaça de les Basses, és a dir, del capdavall del carrer de la Galera. La proposta no s'aguanta si més no perquè el nom ja hi era quan encara ningú de Reus no s'anava a banyar a la mar, que altres preocupacions tenien la gent d'aquell segle que hem dit, i dels següents immediats, si més no per defensar-se de les incursions turques que segrestaven persones dels pobles de la costa i robaven béns. El carrer va prendre el nom d'una partida de terra que es coneixia per la Galera. Surt en molts documents. Més d'un diu que hi ha un verger i un corral i un altre concreta que una terra és a la partida de la Galera. Havia de ser, en efecte, per allí a la plaça de les Basses, que ja he anomenat. I devia ésser a la part de dins de la muralla, que durant aquell segle XV del primer document encara devia ser més o menys compacta, sense el portal de Jesús, que no va ser obert fins al començament del XVI. Encara hom no havia fet cases per aquella zona, en la qual hi continuava havent camps i algun corral, i probablement també hi havia algun hort. Si s'hi van construir les basses de la Vila és que hi devia arribar poca o molta aigua, segurament per un rec que baixava del Pedró, un punt on una bassa gran concentrava tota l'aigua que feia cap a la vila, des de llocs llunyans. Exclosa la possibilitat que el nom estigués emparentat amb un carro gros de quatre rodes tirat per diversos animals —i ja hem vist que aquest

emparentament no és cronològicament possible— no sabríem cap on girar-nos si no haguéssim sabut que galera (DIEC) és equivalent a «tapàs», un tipus de terra argilosa molt compacta, amb una consistència semblant a la que té la pedra, però una pedra que sigui flonja, no gaire dura. Com que l'antiga Galera reusenca ara és plena d'edificis que s'hi van anar construint a partir del XVI, no podem comprovar si abans la terra hi era així, si hi tenia aquesta característica, però no seria gens estrany que hagués estat una terra d'aquesta mena. A part que la Galera és un poble del Montsià, al nord d'Ulldecona, en una plana situada a poca altitud, entre Godall i Santa Bàrbara, aquest nom és freqüent en altres llocs dels Països Catalans, com a la Vilella Alta, on es parla de les Galeres, una partida de terra, vora el terme de la Morera de Montsant i de Torroja, i la gent conixedora de l'indret diu que hi predominen precisament clapes argiloses i que és terra bona per als conreus (*Onomàstica de la Vilella Alta*, IEC, Barcelona, 2000). La mateixa cosa deu passar a la Galera del Bages, també coneguda pel Gramolar, un barri de Gaià, vora el Llobregat. I segurament també al crest (en el sentit d'altiplà) de la Galera, d'Òpol, al Rosselló, al límit septentrional de les Alberes. Per això a Reus, a la Galera, on estem segurs que hi havia aquesta mena de terra que li va donar el nom, hi podia haver horts i potser algun altre tros de terra amb conreus que donaven rendiment.

L'*Onomasticon Cataloniae* només relaciona el nom de lloc amb el d'una embarcació que el pren del d'un peix. Sens dubte que el Dr. Joan Coromines no havia observat l'homonímia entre galera i tapàs. Quan busca una justificació del nom de la població del Montsià, el lector ja nota que el filòleg no està segur que vingui «d'una aplicació del nom de la nau» i deu ser per això que hi dona tants tombs i arriba a l'alternativa teòrica i poc afortunada «que una galera hagués quedat embarrancada [a l'Ebre] a la desembocadura del barranc de la Galera». Una possibilitat no gaire fàcil si es té en compte que la rambla va agafar el nom de la població per la qual passa, tal com s'esdevé sempre, i no pas a la inversa, i que entre la població que porta aquest nom i el riu Ebre hi ha una distància de cap a sis quilòmetres. Probablement, si el Dr. Coromines hagués caigut en allò que dèiem, que el nom comú galera és equivalent a tapàs, els seus comentaris i les seves conclusions haurien pres una altra direcció. Tanmateix, al DECat. (iv, 285a14) diu que «a Igualada anomenen una galera cada una de les llenques de terra (argilosa) blava [...]»; però només ho ofereix a Igualada i «a les muntanyes d'aquella comarca». No hi ha dubte que el nom reusenc no pot ser relacionat amb cap peix ni amb cap embarcació i que va ser pres de la mena de terra que hi havia a l'indret, com en va ser pres el de la partida de la Vilella Alta i,

probablement, també el de la Galera del Montsià. Per afirmar-ho, hauríem de conèixer bé aquell terme i, com que no coneixem les terres de la Galera del Montsià, ho hem de deixar només com una mera hipòtesi.

